

nésti patron. Nemá-li kostelní fond přebytků, platí, není-li jinak stanoveno v kanonické visitaci, patron stavební náklad mimo práce ruční a potahy, jež jsou břemenem farníků.

Menší opravy na vlastní farní budově hradí beneficiát sám; větší opravy patron, při hospodářských budovách jsou závazky patronů různé podle obsahu kanonické visitace.

Se stavbami kostelů nemá býti začínáno, pokud nejsou opatřeny potřebné prostředky.

Stavební náklady při budovách jsoucích pod patronátem veřejných fondů (srov. nař. min. k. a v. z 16. VI. 1873, č. 31937/1872) a pod patronátem erárním (dv. dekret č. 12464 z r. 1845, obnovený nař. min. fin. ze dne 4. X. 1881, č. 63114) nese, vyjímaje budovy hospodářské, příslušný veřejný fond resp. erár, kdežto stavby a opravy hospodářských budov zatěžují tyto subjekty jen tenkrát, jsou-li k tomu zavázány kanonickou visitací nebo jinými právními listinami. V každém případě jsou farníci povinni dodati ruční práce a potahy.

Erár jako patron má povinnost jen udržovati kostel (v posavadních rozměrech), nikoli však přispívati na rozšíření kostela (výnos min. fin. č. 12709/1895).

Opravy nevyžadující nákladu vyššího než 40 Kč mají nésti faráři ze svého.

III. Reforma předpisův o c-ch b-ech st-ch je nutna především proto, že zejména starší předpisy platné v Čechách, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi vznikly za poměrů zcela odlišných od nynějších a tudíž nemohou vyhovovati. Dále nutno poukázati na značné rozdíly v rozsahu stavebních břemen patronů v různých zemích a na všeobecnou nutnost sjednotiti zákony a nařízení pro celou Československou republiku, hlavně však na to, že prováděním agrární reformy byly velmi změněny majetkové poměry reálních patronů. Stavební břemena patronů, již před světovou válkou značná, stala se stoupnutím stavebního nákladu po válce velmi tíživými vůbec, zejména však tenkrát, když majetek patronův, zatížený četnými patronáty nad kostely a farami, byl zasažen agrární reformou.

Až se bude jednati o zrušení přežilé instituce církevního patronátu, jež nevyhovuje ani interesům ani potřebám státní správy, ale ani katolické církvi samé (srov. § 1 kanonu 1450 Codicis juris canonici), bude nutno jednati také o souvislé otázce, kdo ponese tu část stavebních ná-

kladů, kterou posud nesli patroni. (Srov. heslo: Patronát.)

Sluší podotknouti, že v době, kdy byl psán tento článek, nebylo ještě vydáno vládní nařízení k zákonu kongruovému, jež snad bude obsahovati některé změny co do povinnosti beneficiátovy.

Literatura.

Henner: „Základy práva kanonického“, seš. 3., 1923; Mayrhofer: „Handbuch für den politischen Verwaltungsdienst“, IV., 1898; Mischler-Ulbrich: „Österr. Staatswörterbuch“, III., 1907; Tauber: „Manuale juris canonici“, II., 1912; Manzovo vyd. kultových zákonův a nařízení, II., 1895. Judikatura (sbírky: Budwiňského, Fritsch-Hartigova, 1901, 1906, 1915, a Bohuslavova).

Zdeněk Materka.

Břemena vojenská.

I. Pojem. — II. Závazky k věcným plněním. 1. Všeobecné poznámky. 2. Závazek k vojenskému ubytování. 3. Závazek k poskytnutí dopravních prostředků pro účely vojenské. 4. Závazek k věcným válečným plněním (úkonům). 5. Závazky plynoucí z předpisů vyvlastňovacích. — III. Omezení vlastnického práva. 1. Všeobecné poznámky. 2. Pozemky v pevnostním obvodu. 3. Pozemky v obvodu pracháren. 4. Používání pozemků k vojenským cvičením. 5. Jiné případy omezení vlastnického práva. — IV. Literatura.

I. Pojem.

Jako b. v. bývají uváděny zpravidla různé závazky ve prospěch branné moci, které souvisejí s vlastnictvím (držbou) k určité věci. Sem patří jednak závazky, jež zákony ukládají majetníkům věcí, pro účely branné moci potřebných nebo významných, k určitým věcným plněním (počítajíc v to i event. závazky plynoucí z předpisů vyvlastňovacích), jednak závazky spočívající v tom, že vlastník jest v zájmu branné moci povinen něco snášeti nebo musí něco opominouti, čeho by jinak snášeti nebo opominouti nemusil (zákonná omezení vlastnického práva).

II. Závazky k věcným plněním.

1. Všeobecné poznámky. Závazky k věcným plněním postihují osoby, v jichž majetku jsou věci pro účely branné moci potřebné nebo významné. Při tom zpravidla nerozhoduje, zda dotčená osoba jest přímým vlastníkem dotčené věci anebo zda jest jejím pouhým držitelem anebo zda ji snad má z jiných důvodů ve své moci. V dalším

budeme tuto osobu jmenovati zkrátka držitelem věci.

Závazky tyto jsou všeobecné, jsouce — obzvláště co do konečného svého účelu — určitou obdobou všeobecné povinnosti branné. Liší se však od ní v mnohých směrech. Především v tom, že, jak uvedeno, postihují pouze držitele věci, a to jen držitele takových věcí, jež lze pro účely branné moci podle platných předpisů požadovati; nelze tudíž na osobách, které takových věcí nemají, žádati, aby si je na svůj náklad opatřily a jimi pak požadované věcné plnění poskytly. Závazek k tomu neb onomu věcnému plnění je tedy spojen s držbou věci. Při tom však — na rozdíl od povinnosti branné — nerozhoduje, zda držitel jest státním příslušníkem či nikoliv; zmíněné břemeno postihuje tudíž i věci patřící cizím státním příslušníkům, pokud nejsou podle mezinárodního práva (právo exterritoriality) nebo podle jednotlivých mezistátních úmluv od takových plnění osvobozeny. Závazky k věcným plněním nejsou povahy čistě osobní; zavázaný subjekt zpravidla může je dáti provést (na svůj náklad a pod svou odpovědností) někým jiným; je tedy při požadovaném věcném plnění zastupování zpravidla dovoleno (jinak při branné povinnosti). Závazky k věcným plněním jsou zásadně povahy podpůrné (subsidiární); požadují se teprve tehdy, když nelze obyčejnou (soukromoprávní) cestou opatřiti, čeho je pro účely branné moci třeba. Takových závazků by nebylo potřebí, kdyby bylo zajištěno, že si vojenská správa opatří normálním způsobem vše, čeho k ukojení svých potřeb potřebuje; ježto však tomu tak není, a ježto branná moc, aby mohla vyhověti svému nejdůležitějšímu účelu, jímž jest obrana státu, musí nezbytně dostati to, čeho potřebuje, musí se právní řád v tomto eminentním veřejném zájmu postarati o to, aby — třeba-li — byly věcné potřeby vojenské správy uspokojeny uložením příslušných veřejnoprávních závazků k věcným plněním.

Závazek ke konkrétnímu věcnému plnění vznikne, jakmile orgán k tomu oprávněný učiní příslušné požadování; toto požadování bývá často nazýváno — obzvláště za mobilisace a ve válce — rekvisicí. Každý, kdo má požadovanou věc ve své moci, jest povinen, je-li plnění na něm požadováno, a není-li od požadování osvobozen, tomuto požadovacímu aktu vyhověti. Prostředky administrativní může býti k tomu donucen; kromě toho může býti v ně-

kterých případech ještě pro nesplnění požadovaného plnění podle příslušných zákonných ustanovení potrestán.

Obsah požadovaného plnění jest různý; může býti požadováno odevzdání věci k částečnému nebo úplnému používání (počítajíc v to i poskytnutí určitých výkonů dotčenou věcí), v některých případech může pak býti požadováno i úplné odevzdání věci do vlastnictví.

Za požadované plnění poskytuje se zpravidla náhrada a nahrazuje se podle jednotlivých zákonných ustanovení zpravidla též škoda způsobená na věci odevzdané k používání. Závazky k věcným plněním a všechny právní poměry z nich vznikající jsou povahy veřejnoprávní, u nichž je pořad práva vyloučen, a to též pokud jde o event. náhradu (odškodnění), není-li v ojedinělých případech stanoveno něco jiného.

Nejdůležitější případy věcných plnění pro účely vojenské jsou:

- a) závazek k vojenskému ubytování;
- b) závazek k poskytnutí dopravních prostředků pro účely vojenské;
- c) závazek k věcným válečným úkonům;
- d) závazky plynoucí z předpisů vyvlastňovacích.

2. Závazek k vojenskému ubytování.

a) V m í r u. Pokud se týče mírového ubytování vojska, platí o něm zákon o vojenském ubytování č. 93/1879 ř. z. (zák. č. XXXVI a XXXVII/1879 uh.) ve znění zák. č. 100/1895 ř. z. (zák. č. XXXIX/1895 uh.) a zák. č. 248/1920 Sb., 227/1922 Sb., 387/1922 Sb., 250/1923 Sb. a 118/1924 Sb. Podle § 8 cit. zák. je povinnost k naturálnímu ubytování (t. j. k poskytnutí naturálního bytu a vedlejších ubytovacích potřeb) veřejnoprávním břemenem, jež je spojeno s držbou budovy (místností). Konkrétní předpoklady, za jakých závazek poskytnouti naturální ubytování postihuje jednotlivého držitele domu (místnosti), nejsou v zákoně výslovně vytčeny. Zákon upravuje v 2. oddílu (o trvalém ubytování) a 3. oddílu (o přechodném ubytování) přímo pouze ony závazky a břemena, jež má nésti jednak obec, jednak země. Ze souvislosti těchto ustanovení s oněmi, jež jsou uvedeny v cit. § 8 ubyt. zák., lze dospěti k závěru, že individuální břemena, jež mají nésti jednotliví držitelé domů, jsou determinována oněmi ustanoveními, jež jsou uložena obcím v jednotlivých oddílech zákona co do

poskytování naturálních bytů (nál. n. s. s. ze dne 12. I. 1923, č. 382, Boh. adm. č. 1841).

K tomu sluší poznamenati, že zákon ukládá obcím naturální ubytovací povinnost:

- a) při přechodném ubytování (t. j. takovém, jež nastává z pomíjejících důvodů, jako jsou pochody vojska, koncentrace, vojenská cvičení, dočasné přidělení, služební cesty atd.), a to bez rozdílu, ať jde o ubytování společné nebo jednotlivé; o tomto ubytování stanoví § 38 cit. zák., že pokud ubytovací potřeba není zajištěna kasárnami nebo kasárenami z nouze, jest ubytování břemenem, jež mají nésti obce;
- b) v případech trvalého ubytování (t. j. takového, jež se zakládá na mírové dislokaci vojska), pokud jde o ubytování jednotlivé (a to při ubytování vojenských gážístů, s modifikacemi, vyplývajících z § 25 novelisovaného zák. č. 118/1924 Sb.); jinak stanoví o trvalém ubytování § 23 ubyt. zák., že pokud potřeba ubytovací není zajištěna erárními kasárnami, jest ubytování veřejným břemenem, jež má nésti země.

V konkrétním případě postihuje závazek ubytovací toho držitele budovy (místnosti), jehož na požadování příslušného vojenského orgánu, došlé prostřednictvím politického úřadu I. stolice anebo přímo, obec v mezích své povinnosti k naturálnímu ubytování určí. Podkladem pro rozvržení jednotlivých ubytovacích požadavků na držitele budov jest výkaz o t. zv. obsazovacím prostoru, t. j. o všech vyšetřených budovách (místnostech), jichž lze k ubytování použiti. Držitel budovy (místnosti), jehož obec k poskytnutí ubytování určí (bytný), jest povinen poukazu obecního starosty vyhověti tím, že buď poskytne potřebný byt a vedlejší potřeby ve vlastní budově (poskytnutí naturálního ubytování), anebo tím, že ubytuje vojenského gážístu, mužstvo, koně atd. na svůj náklad v místnostech jiných (náhradní ubytování), aniž tím ovšem byl jakkoli dotčen vlastní závazek, jež stran vojenského ubytování má držitel budovy, v němž bylo uvedené náhradní ubytování provedeno. Při jednotlivém ubytování může bytný krom toho po uplynutí jednoho měsíce žádati, aby ubytování bylo provedeno zase jinde; při trvalém ubytování lze takové žádosti vyhověti jen v mezích užšího ubytovacího okresu (obvodu).

Osvobození od povinnosti ubytovací může býti požadováno jen podle § 10 ubyt. zák., nikoli snad na základě ujednání s třetí osobou nebo s obcí; takovým ujednáním, jež patří do sféry soukromého práva, může býti založen jen event. nárok patřící na pořad práva, nemůže však tím býti nijak alterován subjekt určený zákonem k veřejnoprávní povinnosti ubytovací; osvobození jedné osoby od její účasti na veřejnoprávním ubytovacím břemenu postihujícím dotčenou obec musilo by míti nezbytně v zápětí větší zatížení druhých držitelů budov, což nelze připustiti; obec není proto oprávněna zvláštním ujednáním převalovati veřejná břemena, jež jsou podle zákonitě výměry rozdělena na jednotlivé závazané subjekty (nál. s. s. ze dne 21. II. 1896, č. 1098, Budw. č. 9360).

Ubytovací povinnost držitele budovy (místnosti) skládá se ze zákonné povinnosti poskytnouti naturální ubytování (pro osoby, koně a povozy) a některé jiné vedlejší potřeby v zákoně uvedené (na př. nábytek, ložní prádlo, stájní zařízení, stelivo, v určitých případech též stravu pro mužstvo atd.); držitel odevzdaného objektu jest povinen též udržovati jej v užitelném stavu.

Poměry z ubytování vznikající jsou povahy veřejnoprávní, které se posuzují podle ustanovení ubytovacího zákona (s vyloučením pořadu práva); jediné nároky, které se uplatňují podle ustanovení § 35 cit. zák. na náhradu škody za poškození, způsobené na ubytovacím objektu, přísluší na pořad práva. Za vlastní ubytování dostane se držiteli objektu příslušné odměny (ubytovací poplatky).

Podrobnosti o vojenském ubytování viz heslo „Ubytování vojenské“.

b) **Z a m o b i l i s a c e a v e v á l c e.** Za mobilisace a ve válce platí o vojenském ubytování příslušná ustanovení zákonů o válečných úkonech č. 236/1912 ř. z. a zák. čl. LXVIII/1912 uh. V podstatě platí tu též ustanovení, jako o přechodném ubytování v míru, s některými modifikacemi v zákoně blíže uvedenými.

3. Závazek k poskytnutí dopravních prostředků pro účely vojenské.

a) **Z á v a z e k k p o s k y t n u t é v o j e n s k é p ř í p ě ž e.** Vojenská správa opatřuje si v míru k přechodnému (krátkodobému) použití (jako vojenskou příprěž) zvířata, povozy, po případě i průvodce, jichž potřebuje k dopravě osoba a věci, v Čechách, na Moravě a ve

Slezsku podle zák. č. 86/1905 ř. z.; motorová vozidla podle dosud platného právního řádu nelze požadovati v míru jako vojenskou příprěž. Povinnost poskytovat vojenskou příprěž v míru vztahuje se na všechny držitele tažných, jezdeckých zvířat a soumarů, pokud nejsou podle zákona osvobozeni. Konkretní závazek poskytnouti příprěž má držitel, jehož na požadování příslušného vojenského orgánu, došlé k politickému úřadu I. stolice nebo přímo k obci, určí obec po řadě, dbajíc stejnoměrného rozvržení tohoto břemene, ze seznamu vedeného o držitelích k poskytování příprěže povinných. Jestliže zavázaný subjekt z jakéhokoli důvodu neposkytne příprěž, jakmile na něj přišla řada, určí se k dodání příprěže při nejbližší příležitosti.

Pokud se Slovenska a Podkarpatské Rusi týče, není opatřování vojenské příprěže upraveno jednotně zákonem. § 13 zák. čl. IX/1844 uh. stanoví, že při vojenských pochodech obcemi a o potřebné příprěži k dopravě nákladů pro vojsko zůstávají až na další zákonnou úpravu v platnosti staré zvyklosti (praxe). Tyto zvyklosti byly částečně shrnuty ve vyhlášce splnomocněného civilního komisaře ze dne 6. II. 1850, při čemž bylo též přihlédnuto k zásadám, které přinesl s sebou r. 1848 (viz výn. min. vnitra ze dne 15. I. 1849, č. 88 ř. z., s vysvětlivkami ze dne 11. II. 1849, č. 125 ř. z.). Podle uvedené vyhlášky je představený obce povinen postarat se o to, aby držitelé tažných zvířat podle stavu, množství a pořadí dali oprávněným vojenským osobám nebo vojenským částem podle ustálených zvyklostí k dispozici svoje zvířata, a to jak k dopravě osob, tak k dopravě nákladů; jestliže držitel, který byl představeným obce určen k poskytnutí příprěže, nevyhoví, nemaje k tomu zákonitého důvodu (po té stránce pokládány byly praxí od vydání zák. čl. I/1890 uh. za osvobozené osoby, které byly podle § 49 tohoto zák. čl. osvobozeny od veřejné povinnosti k obecním pracím), je administrativní vrchnost oprávněna, na náklad dotčeného držitele opatřiti žádanou příprěž smluvně, uložit mu náhradu větších nákladů tím vzešlých a třeba-li vymoci je pořadem administrativním. Uvedená vyhláška civ. komisaře z r. 1850 pozbyla sice později, vzhledem k vývoji ústavních poměrů, platnosti, avšak to, co v ní bylo uvedeno, platilo dále, poněvadž se to zakládalo na zvykovém právu; bylo to později zdůrazněno v rozh. bývalého uh. min. vnitra

č. 4849/1889, 138986/1900 a 138020/1910 B. M. Podle zvykového práva platí na Slovensku a Podkarpatské Rusi v pravidelných případech jen používání příprěže z jedné příprěžní stanice do druhé (nejbližší); t. zv. příprěž podle času uvedené zvyklosti neznají. Bližší směrnice o požadování a používání příprěže s přihlédnutím k platným zvyklostem byly vydány cirk. nař. býv. min. honv. ze dne 20. XI. 1874, č. 43489, 20. II. 1873, č. 42102 ex 1872; přepočítání dřívějších vzdáleností (mílových) na kilometry, určení nejvýše dovoleného nákladu a největší vzdálenosti obsahuje nař. býv. min. honv. z 10. I. 1876, č. 1025/IV, jehož ustanovení, pokud se týkala stanovení náhrad za poskytnutou příprěž, pozbyla platnosti vzhledem k zák. č. 388/1922 Sb.

Za poskytnutou příprěž přísluší držiteli náhrada, stanovená podle sazeb určených pro celou republiku zák. č. 388/1922 Sb., jehož účinnost byla prodloužena zák. č. 255/1923 Sb.; krom toho má nárok na náhradu škody způsobené na dopravním prostředku. O těchto nárocích rozhodují politické úřady pořadem instančním.

Od případu požadování a poskytnutí příprěže jakožto poměru veřejnoprávního sluší lišiti opatření potřebné příprěže cestou soukromoprávní (nájem), kteréhožto způsobu může vojenská osoba oprávněná k požadování příprěže použití, nepřesahuje-li to, co za najatou příprěž zaplatí, částku, která by podle zákona příslušela za poskytnutí příprěže povinné. Zmíněným nájmem dopravního prostředku vzniká čistě soukromoprávní poměr mezi osobou, jež příprěž najímá, a osobou, jež ji pronajímá.

Za mobilisace a ve válce opatřuje si potřebnou příprěž vojenská správa, nemá-li potřebu dostatečně zajištěnu vlastními dopravními prostředky a po případě prostředky opatřenými podle zák. č. 117/1924 Sb., požadováním potřebných dopravních prostředků podle zákonů o válečných úkonech č. 236/1912 ř. z. a zák. čl. LXVIII/1912 uh.

Viz též heslo „Příprěž vojenská“.

b) Závazky držitelů dopravních prostředků podle zák. č. 117/1924 Sb. Podle zák. č. 117/1924 Sb. je vojenská správa oprávněna požadovati pro účely vojenské za mobilisace a ve válce a za mimořádného povolání zálohy a náhradní zálohy v míru tyto dopravní prostředky: koně, muly, mezky, osly a jiná tažná zvířata, dále povozy (pro zvířecí

potah), pak motorová vozidla a letadla (vše i s příslušenstvím).

Každý držitel uvedených dopravních prostředků, pokud není podle zákona osvobozen, je povinen přihlásiti svůj dopravní prostředek i s příslušenstvím k soupisu, předvésti jej anebo dáti předvésti ke klasifikační komisi, podrobiti klasifikačnímu řízení a na nařízené povolání dopravních prostředků odevzdati vojenské správě do vlastnictví nebo k používání. Závazek k odevzdání postihuje — vyjma povozy pro zvířecí potah — jen ty z uvedených dopravních prostředků, které byly při klasifikačním řízení vybrány jako způsobilé pro vojenskou službu (evidenční koně, evidenční motorová vozidla a evidenční letadla). Držitel evidenčního dopravního prostředku je povinen evidenční list pečlivě uschovati a přinésti jej (připojiti) ke všem úředním jednáním, týkajícím se těchto dopravních prostředků. Právo nakládati volně evidenčním dopravním prostředkem není však vydáním evidenčního listu až do doby povolání dopravních prostředků nijak omezeno, pokud zákon nestanoví jinak. Stane-li se evidenční dopravní prostředek k vojenské službě trvale nezpůsobilý, zničí-li neb ztratí-li se a pod., musí držitel učiniti o tom potřebné oznámení. Přejde-li evidenční dopravní prostředek do držení jiného držitele, musí mu býti zároveň odevzdán evidenční list, čímž přecházejí na nového držitele všechny povinnosti, vyplývající ze zákona pro držitele evidenčního dopravního prostředku; dřívější a nový držitel musí odevzdání a převzetí evidenčního dopravního prostředku oznámiti.

Vývoz evidenčních koní do ciziny bez souhlasu MNO. je zakázán; vládním nařízením mohou býti zakázány přesuny evidenčních koní z jejich odvodních okresů; po čas klasifikace koní jest zakázán v odvodním okrese přesun z jedné obce do druhé. Pokud motorových vozidel a letadel se týče, může býti vládním nařízením zakázán vývoz těchto dopravních prostředků a jejich součástek; po vyhlášení mobilisace jest vývoz motorových vozidel, letadel a součástek obou těchto dopravních prostředků bez svolení MNO. zakázán.

Evidenční koně, motorová vozidla a letadla mohou býti povolány též na mobilisační cvičení na zkoušku; je-li takové povolání nařízeno, je držitel povinen předvésti dopravní prostředek na stanovené přejímací místo a odevzdati jej vojenské správě na dobu cvičení k používání.

Po nařízeném povolání evidenčních koní a motorových vozidel za mobilisace a ve válce nebo za mimořádného povolání zálohy v míru jsou jejich držitelé povinni předvésti je nebo dáti předvésti na stanovené místo ke komisionálnímu přejímání; držitel evidenčního letadla je povinen míti je ihned po povolání letadel pohotově připraveno k odevzdání vojenské správě v přístavě, v němž jest v době povolání letadel, nebo do něhož po tomto povolání přistane; je-li tento přístav odchýlný od přístavu domovského, musí to držitel neprodleně vojenské správě oznámiti.

Evidenční koně je držitel povinen odevzdati řádně okované a opatřené dobrou ohlávkou a ohlávkovým provazem a přinésti s sebou krmivo ve stanovené výměře. Evidenční motorové vozidlo jest držitel povinen odevzdati s výstrojem a náhradními součástkami, počítajíc v to i náhradní pneumatiky, ve množství uvedeném v evidenčním listě, jakož i pohonné hmoty v množství potřebném na jízdu 300 km. Evidenční letadla třeba odevzdati plně vycvičená spolu i s pohonnými hmotami nejméně ve množství potřebném k jedné náplni. V obou těchto případech ukládá zákon — zcela vyjimečně — držitelům, nemají-li uvedené zásoby po ruce, povinnost opatřiti si je a spolu s dopravním prostředkem odevzdati.

Krom evidenčních koní lze povolati též povozy pro zvířecí potah, dále koně (muly, mezky a osly) neevidenční, jakož i ostatní tažná zvířata s příslušnými postroji, jezdeckým anebo soumarským výstrojem (po případě i tyto postroje a výstroje samy); počet těchto předmětů, jež mají býti z okresu odevzdány, rozvrhne politický úřad I. stolic na jednotlivé obce, načež obecní starosta určí držitele dopravních prostředků, kteří jsou povinni na nařízené povolání dopravních prostředků předvésti je nebo dáti předvésti na přejímací místo a budou-li uznány za způsobilé, odevzdati vojenské správě.

Dopravní prostředky se přejímají buď do vlastnictví nebo k používání; koně převzaté jen do používání přecházejí po 60 denním používání, ode dne převzetí počínajíc, po zákonu do vlastnictví vojenské správy. Za převzaté dopravní prostředky, jež přejdou do používání vojenské správy, poskytne se náhrada ve výši stanovené vládním nařízením; za dopravní prostředky převzaté do vlastnictví zaplatí vojenská správa jejich obecnou cenu určenou buď při klasifikaci nebo při převzetí; převezme-li

vojenská správa dopravní prostředky původně do používání a teprve později do vlastnictví, započítá se do obecné ceny částka, jež byla zaplacená za používání. Za poškození dopravního prostředku převzatého do používání poskytuje se přiměřená náhrada; o nárocích rozhodují smíšené komise zřízené u politických úřadů a v nejvyšší stolici ministerská komise u MNO.

4. Závazek k věcným válečným plněním (úkonům). Pro potřebu mobilisované nebo na válečný stav doplněné branné moci a jejích částí, jakož vůbec v zájmu vedení války obsahují zákony o válečných úkonech č. 236/1912 ř. z. a zák. čl. LXVIII/1912 uh. velké množství závazků postihujících držitele věcí potřebných k uvedeným účelům. Konkrétní závazek k věcnému plnění vzniká pro dotčeného držitele tehdy, jestliže bylo toto plnění požadováno příslušným orgánem, a to prostřednictvím politických a obecních úřadů nebo v případě nutnosti přímo na něm.

Uvedené zákony o válečných úkonech upravují jednotlivé případy věcných válečných úkonů (jež týkají se jak věcí movitých tak i nemovitých) a mají krom toho ještě subsidiární všeobecné ustanovení (§ 24), odnášející se na jiné v zákoně výslovně neuvedené věci, jež jsou k nahoře zmíněným účelům potřebné.

Podle zákonů o válečných úkonech lze považovati věci buď k používání anebo do vlastnictví (volné dispozice). Držitelům provozovacích a průmyslových podniků může býti uložen závazek závod dále vésti, anebo jej i s personálem přenechat k používání. Všichni držitelé nemovitostí jsou povinni na dobu potřeby přenechatí užívání svých nemovitostí; u budov může býti také požadováno přenechání jich k volné dispozici, jež obsahuje také právo, stavení zbořiti nebo podstatně změnit.

Za válečné úkony poskytuje se — až na některé výjimečné případy — příslušná náhrada. U věcí převzatých původně do používání a teprve později do vlastnictví započítá se do přejímací ceny to, co bylo poskytnuto za používání. Kromě toho poskytuje se náhrada škody za poškození způsobená na odevzdaných věcech. Není-li držitel s částkami, jež poskytne vojenská správa, spokojen, může žádati, aby o jeho nárocích rozhodly smíšené komise zřízené u politických úřadů a v nejvyšší stolici ministerská komise u MNO.

O podrobnostech viz heslo „Válečné úkony“.

5. Závazky plynoucí z předpisů vyvlastňovacích. Pro účely vojenské mohou býti vyvlastněny:

a) Pozemky nutné pro vojenská cvičiště, střelnice, koupaliště, brody pro koně atd., jestliže vojenská správa nemůže pozemky k tomu potřebné opatřiti si soukromoprávní dohodou s dotčenými vlastníky. Vyvlastnění (§ 365 obč. zák.) se tu může týkati buď práva vlastnického nebo práva užívacího. Při přechodné potřebě lze místo vyvlastnění vlastnického práva provéstí jen vyvlastnění práva užívacího, a to i v tom případě, když se na vyvlastněném pozemku mají provéstí nějaké práce adaptační; expropriant práva užívacího je však podle judikatury n. s. s. povinen v tom případě vrátiti pozemky ve stavu, v jakém je převzal. Třebaže o této věci pojednává zákon ubytovací, který v § 55 cvičiště, střelnice atd. označuje jako „vedlejší ubytovací potřeby“ ve smyslu druhého odst. § 7 ubyt. zák. a třebaže cit. § 55 užívá některých odborných výrazů, jež se vyskytují v předcházejících dílech zákona, pojednávajících o opatřování vlastních ubytovacích potřeb, zdá se nepřipustné, aby cvičiště, střelnice atd. byly opatřovány tímž způsobem jako vlastní ubytovací potřeby (ukládáním příslušného veřejnoprávního břemena ubytovacího) a jest patrně opatření těchto „vedlejších ubytovacích potřeb“ možné jen způsobem uvedeným v cit. § 55, t. j. buď soukromoprávní dohodou anebo — nevedla-li tato k cíli — vyvlastněním.

b) Dále lze vyvlastniti pozemky potřebné ke zřízení pevností (stálých opevněných míst) na základě § 365 obč. zák., dv. dekretů z 11. XI. 1821 a 19. VII. 1827 (viz též zák. čl. XLI/1881 uh.). Při tom ovšem bude třeba provéstí po případě i vyvlastnění pozemků zastavených, které by se po zřízení pevnosti dostaly do t. zv. užšího pevnostního obvodu (rayonu, pásma) pro který platí naprostý zákaz stavební (viz výnos min. vnitra, sprav. a vrch. arm. vel. ze dne 11. XII. 1859, č. 10/1860 ř. z., vydaný podle nejv. rozhodnutí z 21. V. 1856).

c) Dále lze se zmíniti o vyvlastnění pozemků podle zákonů o vál. úk., podle jejichž §§ 19 a 20 může se vojenská správa domáhati vyvlastnění nemovitostí (zastavených i nezastavených) potřebných k tomu, aby bylo zřízeno opevnění nebo nějaká jiná vojenská stavba, anebo aby bylo opevněné místo válečně vystrojeno, po případě aby byly zřízeny mosty, silnice a železnice,

anebo aby bylo provedeno jinaké přímé nebo nepřímé zabezpečení válečných operací; byla-li budova, přenechaná podle § 20 zák. o vál. úk. vojenské správě k volné dispozici, zbourána nebo podstatně změněna a nechce-li se její vlastník spokojiti s nabízenou náhradou, může požadovati, aby bylo vlastnictví vykoupeno vyvlastněním. Na vyvlastňovací řízení použije se obdobně předpisů zák. č. 30/1878 ř. z., po případě na Slovensku a v Podkarpatské Rusi zák. čl. XLI/1881 uh.

d) Pro úplnost sluší se tu zmíniti ještě o právu na vyvlastnění přiznaném podle cis.nař. č. 284/1914 ř. z. stavbám a provozovnám, které mají sloužiti veřejným nebo všeužitečným účelům a jichž provedení za mimořádných poměrů válkou vyvolaných je ve veřejném zájmu nutným, pokud tyto stavby byly prohlášeny za stavby výhod požívající. K takovým stavbám patří zajiště i stavby vojenské, po případě vojensky důležité. Pro území Slovenska a Podkarpatské Rusi nebyla obdobná norma vydána.

III. Omezení vlastnického práva.

1. **Všeobecné poznámky.** Kdežto v případech pod II. vyličených držitelé věcí byli zavázáni k určitému konání, jest zákonné omezení vlastnického práva vždy negativní, nezahrnujíc v sobě žádného závazku ke konání pozitivnímu; ze zákonného omezení vlastnického práva vyplývá pro držitele závazek něco snášeti anebo něco opominouti, čeho by jinak snášeti nebo opominouti nemusil.

Lze tu uvést zejména omezení vlastnického práva, jimiž jsou postiženi vlastníci pozemků v pevnostním obvodu a v obvodu pracháren, jakož i vlastníci jiných pozemků při cvičeních vojska; k tomu přistupují ještě některé další případy omezení vlastnického práva.

2. **Pozemky v pevnostním obvodu.** Podle direktiv o pevnostním obvodu č. 10/1860 ř. z., zmíněných pod II., 5., písm. b) — jež se vztahují též na event. pevnosti (stálá opevněná místa), jež budou po případě v budoucnosti zřízena — musí kolem pevnosti (stálého opevněného místa) býti zachován určitý obvod (pásma, rayon), v němž nelze stavěti žádných budov; pásma toto tvoří t. zv. užší pevnostní obvod. V dalším (širším) pevnostním obvodu jest dovoleno — byl-li tento obvod zastaven již v době zřízení pevnosti — prováděti stavby jen tehdy, jestliže stavebník kromě jiných podmínek ve zmíněných pokynech uvedených se za-

váže předepsaným reversem, že provede stavbu přesně podle schváleného plánu, že ji na vyzvání vojenských orgánů — jež nemusí býti nikterak odůvodňováno a proti němuž není odvolání — ve stanovené lhůtě na vlastní útraty a bez jakéhokoliv nároku na náhradu odstraní a terén do předešlého stavu uvede a že nebude také požadovati žádné náhrady, jestliže následkem válečných událostí, vojenskými operacemi nebo z důvodů obranných bude stavba poškozena nebo úplně demolována (t. zv. demoliční revers); tento revers třeba zapsati do pozemkových knih.

Uvedená omezení vlastnického práva pozemků v pevnostním obvodu bývají v praxi nazývána též „rayonními služebnostmi“. Jsou to věcná břemena, kterými objektivní právo v zájmu obranné schopnosti opevněných míst ukládá těm nemovitostem, které jsou v nejbližším okolí fortifikačních staveb. Omezení ta spočívají, jak uvedeno, v trpění (trpění poškození, demolování atd.) anebo v opominutí (zákaz stavěti).

Pevnostní obvod určují a zjišťují podle zmíněných direktiv vojenské úřady; stavební povolení lze udělit jen, pokud je právně a vojensko-technicky přípustné. Byla-li budova v pevnostním rayonu za světové války zničena nebo demolována, nebyla za ni poskytována náhrada, jak to výslovně zdůrazňuje zák. č. 316/1918 ř. z., který v některých jiných případech u nemovitostí mimo pevnostní obvod přiznal takovou náhradu podle zásad platných pro válečné úkony.

3. **Pozemky v obvodu pracháren.** Držitelé pozemků položených v předepsané normální vzdálenosti (760 m) od skladiště munice a střelného prachu (t. zv. obvod [rayon] prachárenský) jsou zavázáni k opominutí, spočívajícím v zákazu stavěti na těchto pozemcích obytná stavení. Zmíněný obvod pracháren upravil dekret dv. kanc. ze dne 28. IV. 1848, č. 12242 Sb. z. pol., sv. 76, č. 51 (viz též nař. č. 99/1876 ř. z.). Podle rozhodnutí s. s. ze dne 8. VII. 1901, č. 5413, Budw. 460 A, obsahuje zmíněný dv. dekret veřejnoprávní omezení práva stavěti, ke kterému mají stavební úřady podle stavebních řádů přihlížeti z moci úřední. Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi platilo stran vyrábění, ukládání do skladišť, uvádění do obchodu a dopravy výbušných látek nařízení uh. min. vnitra č. 40302/1890 B. M.; nařízení toto nevztahovalo se však na střelný prach a neplatilo tedy ani, pokud jde o zřízení skladiště střel-

ného prachu (prachárny); o povolení takového skladiště bylo tam uznáváno, že náleží do oboru působnosti správní vrchnosti povolané k vydávání stavebního povolení a že je její povinností, aby při tom přihlíženo bylo k hlediskům veřejné bezpečnosti a k jiným veřejným ohledům (viz zás. rozh. 22708/1903 K. M.). Rovněž se nevztahovalo cit. nař. č. 40302/1890 B. M. na zřizování vojenských skladišť výbušných látek, poněvadž tu nejde ani o výrobu ani o ukládání výbušných látek do skladiště po živnostensku (viz zás. rozh. 77957/1898 K. M.).

4. Používání pozemků k vojenským cvičením. Držitelé pozemků jsou povinni trpěti, aby jejich pozemků bylo používáno ke cvičením vojska (počítajíc v to též cvičení ve střelbě), pokud k těmto cvičením nepostačují vlastní vojenská cvičiště. O této věci pojednává § 56 ubyt. zák., který stanoví, že vojenské správě „zůstává zachováno“ právo používati bez překážky pozemků nutných k uvedeným účelům. Jest pochybno, zda zákonodárce, použiv této stylisace, nevycházel snad z nazírání v teorii zastávaného, že oprávnění vojska zmíněné v cit. zákoněm ustanovení pozůstává již podle všeobecných právních zásad a že by vlastně nebylo tedy ani potřebí je zvláště v zákoně stanovovati. Proti tomu lze ovšem s hlediska ústavních zásad (viz § 109 naší úst. list., přísl. ust. rak. stát. zákl. zák. a § 364 obč. zák.) namítnouti, že je potřebí, má-li vlastnictví býti omezeno, aby se tak stalo výslovně zákonem.

Užívati cizích pozemků podle § 56 ubyt. zák. lze jen v případech v zákoně stanovených. Posouditi, zdali nepostačují k uvedeným účelům vojenská cvičiště a zda z toho důvodu je potřebí použití pozemků cizích, přísluší orgánům vojenské správy.

Vojenská správa má při používání cizích pozemků šetřiti co nejvíce kultur. Proto, stanoví-li se doba vojenského cvičení v poli (zvláště pak při soustředění vojska k větším cvičením), třeba přihlížeti k tomu, aby se polní a lesní hospodářství co nejméně rušilo. Ustanovení tato jsou ovšem povahy instrukční a nemohou z nich držitelé vyvozovati žádných subjektivních práv.

Vojenská správa nahrazuje škodu, která byla způsobena cvičením vojska na cizích pozemcích. Výše její stanoví se dobrovolnou dohodou a nedojde-li k ní ani za součinnosti zvláštních smíšených komisí, rozhodnou o věci politické úřady pořadem instančním.

5. Jiné případy omezení vlastnického

práva. Ustanovení cit. § 56 ubyt. zák. nelze však použiti tehdy, jde-li o event. škodlivé účinky stálých vojenských střelnic na sousedící pozemky. Jestliže — ačkoliv byla učiněna všechna bezpečnostní opatření a zachována všechna potřebná opatření — přelétne střela na cizí pozemek a způsobí tak škodu, nemůže snad držitel tohoto pozemku žádati, aby střelba na dotčené střelnici byla zastavena anebo žalovati z rušené držby, nýbrž toto nebezpečí resp. újmu na právu k nerušenému používání pozemku musí snášeti jako omezení vlastnického práva, jež vyplývá z činnosti sousedícího vojenského zařízení. Může ovšem administrativní cestou požadovati, aby byla učiněna po případě ještě další vhodná bezpečnostní opatření. Platný právní řád nemá zvláštních ustanovení o tom, že by v takových případech měl držitel nárok na náhradu škody; teorie kloní se po té stránce spíše k stanovisku pro držitele příznivému.

Uzavře-li se za vojenských cvičení ve střelbě z bezpečnostních důvodů přístup na určité pozemky, musí držitel těchto pozemků omezení svého vlastnictví rovněž trpěti a nemůže z takových policejních opatření požadovati žádné náhrady.

Za nemovitosti, jež byly za světové války poškozeny nebo zničeny, pokud zničení nebo poškození nevzniklo ostřelováním nebo jinými válečnými úkony a pokud nešlo o stavby v pevnostním obvodu, byla přiznána náhrada zákonem č. 316/1918 ř. z. podle zásad platných pro válečné úkony.

Pro úplnost lze se tu zmíniti o poškození polí a luk dopravou remont. Zde však nejde o nárok veřejnoprávní, nýbrž o soukromoprávní nárok na náhradu škody proti eráru, při čemž je nerozhodné, že pro uplatnění takových nároků dekretem dv. kanc. ze dne 28. VII. 1843, Sb. z. pol. sv. 71, č. 83 (sb. z. s. č. 726) vyhrazuje vedle pořadu práva ještě pořad správní.

IV. Literatura.

Layer: „Prinzipien des Enteignungsrechtes“; P r a ž á k: „Enteignung“ (Staatswörterbuch); Schmid: „Festungen und Festungsrayon“ (Staatswörterbuch); Schmid: „Remontierung“ (tamtéž); Stengel: „Wörterbuch“, čl. Kriegsschäden, Kriegseleistungen und Militärlasten; Stöger: „Grund-eigentumsbeschränkungen“ (Staatswörterbuch); Stöger: „Kriegsschäden und Militärschäden“ (tamtéž); Stöger: „Quartierlast“ (tamtéž); Ulbrich: Kriegs- und Militärschäden; K m e t y: „A magyar közigazgatási közikönyve“, II., §213; Vorel: „Součinnost obcí ve věcech vojenských“ (Naše Samospráva, 1924, seš. 3—9). Jaroslav Vorel.